

بررسی صحت استنادی مقالات فصلنامه علمی - پژوهشی پردازش و مدیریت اطلاعات

چکیده

هدف: هدف از پژوهش حاضر بررسی صحت استنادی مقالات منتشر شده در پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۴ (شماره‌های ۱-۸) بود.

روش: روش پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ شیوه گردآوری داده‌ها پیمایشی است. جامعه پژوهش شامل مقالات منتشر شده در شماره‌های ۱-۸ پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی در سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۴ بود، اما با توجه به این که استنادات مقالات شماره ۸ (سال ۴، شماره ۲) به صورت فینگلیش وارد شده بود، امکان بازیابیشان وجود نداشت و مورد تحلیل استنادی قرار نگرفتند. تعداد کل مقالات ۷ شماره فصلنامه ۸۴ مقاله بود، برای سنجش تعداد استنادهای جامعه پژوهش از روش شمارش استنادی استفاده شد، برای این کار همه استنادهای ۸۴ مقاله مورد بررسی شمارش شد که به صورت تقریبی برابر با ۲۵۲۰ استناد بود. طبق جدول مورگان میزان نمونه برابر با ۳۳۳ استناد محاسبه شد. روش نمونه‌گیری به صورت طبقه‌ای تصادفی بود، با توجه به مولفه‌های نوع مدرک استنادی و زبان مدرک استنادی ۴ استناد از هر مقاله جهت بررسی صحت استنادی و میزان مطابقت با شیوه‌نامه استنادی پژوهش‌نامه انتخاب شدند. روش گردآوری اطلاعات، مشاهده مستقیم و جستجوی استنادها از طریق پایگاه‌های اطلاعاتی و موتورهای جستجو است، داده‌ها در سیاهه واری که بر اساس کار آزاده، واعظ و قریب (۱۳۸۸) تهیه شده بود، وارد شد.

یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان داد که از مجموع ۲۹۳ استناد مورد بررسی ۱۱۸ استناد فاقد هر گونه خطای استنادی بودند (۴۰/۲۷ درصد) و ۱۷۵ استناد (۵۹/۷۳ درصد) دارای حداقل یک خطای استنادی بودند و در مجموع ۲۶۵ خطای استنادی داشتند. ۲۵ خطا (۹/۴۳ درصد) از کل خطاهای استنادی، خطای بزرگ بودند و ۲۴۰ خطا (۹۰/۵۷ درصد)، خطای کوچک استنادی بودند. همچنین نتایج نشان داد که میان صحت استنادی مقالات و زبان مدرک استنادی، نوع منبع استنادی و شماره پژوهش‌نامه تفاوت معنادار وجود دارد.

واژگان کلیدی: صحت استنادی، پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، خطای استنادی، شیوه

نامه ای پی ای

مهدی رحمانی^۱

امیررضا اصنافی^{*۲}

۱. دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

۲ (نویسنده مسئول)، استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شهید

بهشتی، تهران، ایران

Email: Aasnafi@gmail.com

دریافت: ۰۰۰/۰۰/۰۰

پذیرش: ۰۰۰/۰۰/۰۰

مقدمه و بیان مسئله

پشتوانه علمی دانشگاه‌ها و مراکز علمی نشریات علمی معتبر و مجلات آن است، به طوری که با توجه به سرعت انفجار اطلاعات استفاده از مجلات و منابع الکترونیکی بسیار گسترش یافته است. مجلات علمی به دلیل ویژگی‌های خاص خود از جمله تنوع مطالب و محتوا، تنوع نویسندگان، انتشار تازه‌های علمی و ارائه اخبار روزآمد (محسنی، ۱۳۸۵، صص. ۶۱-۶۴) بسیاری از اساتید، پژوهشگران و دانشجویان تحصیلات تکمیلی را به خود جذب می‌کنند. امروزه بیشترین سرمایه‌گذاری دانشگاه‌ها و موسسات آموزشی بر روی مجلات علمی معتبر است و بودجه کلانی را صرف این مجلات می‌کنند، چون مجلات نمود علمی آن دانشگاه و موسسه آموزشی محسوب می‌شوند، تا جایی که استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران به دانشگاه‌ها توصیه می‌نماید که ۳۰-۷۰ درصد از بودجه خرید منابع اطلاعاتی خود را به اشتراک و خرید مجلات اختصاص دهد (تعاونی، ۱۳۸۱، ص ۴۱).

رسالت مجلات دانشگاهی چاپ مقاله‌های علمی - پژوهشی مرتبط به حوزه علمی و کمک به گسترش و اشاعه اطلاعات و نتایج پژوهش‌ها درباره پیشرفت‌های موجود در یک حوزه علمی است. مجلات علمی از معتبرترین منابع اطلاعاتی مورد استفاده پژوهشگران هستند و فهرست منابع و مآخذ آن‌ها همچون یک کتابشناسی روزآمد موجب لینک کردن پژوهشگران با منابع مشابه و مرتبط است و از سوی دیگر علم را از بخش‌های دانشگاهی و تحقیقاتی به حوزه صنعت و تولید انتقال می‌دهند (داورپناه، ۱۳۹۰، ص. ۲۱).

هنگام نوشتن یک پایان‌نامه، کار تحقیقی و یا یک مقاله به‌طور معمول، استدلال‌ها با ارجاع به کارهای منتشر شده دیگر حمایت می‌شود. این مراجعات ممکن است از کار منتشر شده در مجلات یا مقالات روزنامه، گزارش‌های دولتی، کتاب‌ها یا فصل‌های خاصی از کتاب، پایان‌نامه‌های محقق و یا مطالب علمی موجود در اینترنت باشد که به این امر استناد می‌گویند.

استناد به معنای سند قرار دادن چیزی؛ تکیه بر چیزی کردن؛ و آیه، حدیث، یا سخنی را سند قرار دادن و بدان تمسک جستن آمده (معین، ۱۳۸۱، ج. ۱، ص. ۱۲۲) و در اصطلاح، اشاره به سخن یا سند پیشین را گویند (حری ب، ۱۳۷۲، ص. ۲۹۱). در گذشته نیز استناد وجود داشته و می‌توان گفت استناد هم عمر تالیف است اما ضوابط و اصول مدونی نداشته است. در دوره عرب جاهلیت نیز روایانی زندگی کرده‌اند که اشعار را حفظ می‌کردند و برای مردم می‌خواندند، برخی اوقات نیز برخی از شاعران از شعر پیشینیان خود تقلید می‌کردند و ضمن حفظ و نقل شعر آن از سبک آن نیز پیروی می‌کردند (عزّه، ۱۳۵۲، ص. ۶). شاید بتوان گفت که این شکل از روایت، جزء نخستین حرکات جهت رسمیت بخشی به فرایند استناد بوده است.

برای حفظ یکدستی در استناد، قواعد و معیارهایی در مقیاس بین‌المللی پدید آمده است که در استناد به تکنگاشت‌ها، گزارش‌ها، مقاله‌ها، و دیگر مدارک می‌توان آن‌ها را به کار بست. هرچند برخی عقیده دارند که "به سبب وجود نمونه‌های متنوعی از استناد که در آثار و منابع گوناگون به چشم می‌خورند، ارائه هرگونه توصیه صریح و روشن در این باره دشوار است" (راولی، ۱۳۷۴، صص. ۳۴-۳۵)،

در هر استناد، موارد کلی زیر رعایت می‌شود:

الف. منبع اصلی داده‌ها برای استناد کتابشناختی مواد چاپی معمولاً صفحه عنوان و صفحه‌های مرتبط با آن در هر اثر است. در مواد غیرچاپی، داده‌ها از جلد، شرح، یا دیگر عناصر، از جمله مواد چاپی همراه، استخراج می‌گردد؛

ب. مختصرترین شکل استناد، حداقل اطلاعات ضروری برای شناسایی اثر را ارائه می‌دهد و سطوح دیگر اطلاعات

ماهیت یا محتوای اثر را بیان می‌کند یا شناسایی یک اثر را آسان می‌سازد؛ ج. برای نقطه‌گذاری (سجاوندی) شیوه‌های مختلفی با یکدیگر تلفیق و پذیرفته شده است. آنچه در این زمینه اهمیت دارد کمک به خوانایی یا درک استناد است؛ د. در بیشتر معیارهای استناد، استفاده از کوتاه‌نوشت‌ها (اختصارها) رواج دارد که کوتاه‌نویسی عناوین نشریه‌های ادواری از آن جمله است (راولی، ۱۳۸۵، صص. ۶۲-۶۳، نقل در مدیرامانی، ۱۳۸۱).

در مقاله‌های مجلات، مهم‌ترین عناصر استناد شامل پدیدآورنده (ها)، عنوان، شرح منبع (مانند عنوان نشریه) تاریخ نشر، شماره جلد یا دوره، شماره نشریه، و شماره صفحات است.

در مورد کتاب‌ها مهم‌ترین عناصر استنادی شامل پدیدآورنده (ها)، عنوان، پدیدآورنده همکار (مترجم، گردآورنده، مصحح، ویراستار)، شماره ویرایش، وضعیت نشر (محل نشر، نام ناشر، تاریخ نشر)، و شماره جلد و صفحه است.

استناد هم همچون سایر بخش‌های موجود در پژوهش‌ها دارای انحرافات و آسیب‌هایی است و می‌توان گفت که هم استناد مناسب هست و هم استناد نامناسب، امر استناد در نگارش‌های علمی رفتار استنادی سنجیده‌ای را طلب می‌کند، اما رفتار استنادی در نگارش‌های علمی مشکلات خاص خود را نیز دارد. در مستندسازی مدعاها، بی‌دقتی‌ها و خطاهایی وجود دارد که برخی خطاهای متداول در ذکر استنادهای موجب مخدوش شدن مطالب و آسیب‌پذیری نوشته علمی و کیفیت نازل آن‌ها می‌شود، این مشکل زمانی محرزتر می‌شود که استناد نادرست ارتباط میان پژوهشگر و منبع را قطع می‌کند، یعنی با استناد نادرست پژوهشگر نمی‌تواند منبع مورد نیاز خود را بازیابی کند. در برخی موارد، استناد به اثری ممکن است به درستی صورت نگیرد و در نتیجه پیوند دقیق میان مطالب متن و سند برقرار نشود. گاه مشاهده می‌شود که اشتباه خاصی در مورد یک استناد عینا در چند اثر بازتاب یافته است. در برخی موارد، روش‌ها، مفاهیم، یا داده‌هایی ارائه می‌گردد اما از درج مستندات آن‌ها امساک می‌شود. ارائه نقل‌قول‌های طولانی و دور از تناسب در اثر، مطالعه آن را ملال‌آور می‌سازد و موجب سردرگمی خواننده می‌شود (حری و شاه‌بداغی، ۱۳۸۳، صص. ۲۱۵-۲۳۲).

دیانی (۱۳۸۵) بیان می‌کند که در داوری‌های مبتنی بر نتایج به‌دست آمده از بررسی استنادها باید به نکات زیر توجه داشت: "گاهی بنا به دلایل غیراصولی و فقط به منظور برآوردن نیازی زودگذر به مقاله یا کتابی استناد می‌شود، مثلا ممکن است برای خوش‌آمد دوستی یا به قصد مخالفت با کسی و یا به سبب شهرت نویسنده‌ای مطلبی نقل شود یا مورد استناد قرار گیرد" (دیانی، ۱۳۸۵)

همچنین احتمال دارد که میان نویسندگان، قراردادی نانوشته مبتنی بر نقل قول از یکدیگر به وجود آمده باشد. استنادهایی از این نوع در حکم صداهای اضافی (اختلال) در شبکه‌های ارتباطی نظیر شبکه تلفن است. خبرگان در هر رشته بیشتر به حاصل تحقیقات خبرگان دیگر توجه دارند. شهرت نویسندگان، مورد اختلاف بودن موضوع، در دسترس بودن مجله‌ها، امکانات مربوط به تهیه افست و فتوکپی، بودجه تحقیقات و تعداد مقاله‌های منتشر شده در یک نشریه از دیگر عواملی هستند که در کمیت و کیفیت استنادها مؤثر است. (حری و شاه‌بداغی، ۱۳۸۳)

ریز (۲۰۰۱) در پژوهش خود به پاره‌ای از اشتباهات رایج در استنادهای آثار اشاره کرده است. که در زیر ارائه می‌گردند:

۱. آوردن تعداد زیادی استنادهای غیر مرتبط و تکراری
۲. حذف یا از قلم انداختن مقالات مهم که در تألیف مقاله نقش بنیادی داشته‌اند

۳. دعوی نادرست پیشگام بودن، در گزارش دهی یک مشاهده

با توجه به موارد ذکر شده خطاهای استنادی به دو دسته تقسیم می‌شوند: خطاهای محتوایی و خطاهای صورتی

تعاریف

استناد: استناد به معنای سند قرار دادن چیزی؛ تکیه بر چیزی کردن؛ و آیه، حدیث، یا سخنی را سند قرار دادن و بدان تمسک جستن آمده (معین، ۱۳۸۱، ج ۱، ص. ۱۲۲) و در اصطلاح، اشاره به سخن یا سند پیشین را گویند (حری ب، ۱۳۷۲، ص. ۲۹۱)

شیوه استناددهی: منظور دستور العمل‌های استنادی است که در آن‌ها روش‌های استناد به منابع مختلف توضیح داده شده است.

صحت استنادی: صحت استنادی به معنای مشابهت مولفه‌های استنادی موجود با مولفه‌های اصلی مقاله از نظر درستی اطلاعات و درستی در نگارش

خطای استنادی: منظور هر گونه عدم مطابقت میان استناد مورد بررسی و شیوه استناددهی خطای استنادی نام دارد. **خطاهای کوچک:** تاثیری در بازیابی استنادها نمی‌گذارند (همانند: جابه جایی نام نویسندگان، افزودن یا کاستن اطلاعاتی مثل حروف تعریف در عنوان مقاله، اشتباه، غلط املائی جزئی در عنوان مجله یا حذف شماره صفحه انتهایی و...).

خطاهای بزرگ: مشکل جدی در بازیابی مدرک ایجاد می‌کنند یا باعث عدم بازیابی مدرک می‌شوند (به عنوان نمونه: نام و آغاز اشتباه نویسندگان، حذف نام نویسندگان، غلط املائی بزرگ در عنوان مقاله، اشتباه املائی در کتبه نوشتن نشریه، سال نشر اشتباه یا حذف آن، حذف دوره یا ذکر اشتباه دوره، اشتباه در شماره صفحه اول،...).

شیوه‌نامه انجمن روان‌شناسی آمریکا (APA): شیوه‌نامه "ای. پی. ای" یکی از مهم‌ترین شیوه‌نامه‌ها در نظام‌های استنادی نویسنده - تاریخ است. نخستین بار این شیوه‌نامه در سال ۱۹۲۹ به عنوان مقاله‌ای در "بولتن روانشناختی" منتشر شد. این مقاله حاصل نشست بود که در سال ۱۹۲۸ برای رسیدن به شکل واحدی در استناد به دست‌نوشته‌ها و آماده‌سازی آن‌ها برای انتشار برگزار شد. در سال ۱۹۲۵ این شیوه‌نامه به صورت مستقل با عنوان "کتابچه راهنمای انتشارات ۲" منتشر گردید. پنجمین ویرایش این شیوه‌نامه در سال ۲۰۰۱ منتشر شده است و در استناد به نوشته‌های علمی به‌ویژه در حوزه‌های علوم اجتماعی استفاده می‌شود. (حری، ۱۳۸۵)

مثال:

کتاب با یک نویسنده: فرشاد، مهدی (۱۳۶۴). ساختمان‌های پوسته‌ای. شیراز: دانشگاه شیراز.
فصلی از یک کتاب: نوروزی چاکلی، عبدالرضا (۱۳۸۴). جامعه اطلاعاتی و جهانی شدن. محسن حاجی زین العابدینی (ویراستار)، مجموعه مقالات همایش‌های انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران (ص. ۱۲۱-۱۵۳). تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.

بنابراین هدف اصلی از پژوهش حاضر تعیین وضعیت صحت استنادی مقالات پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۴ (شماره‌های ۱-۸) بود. سایر اهداف پژوهش به شرح زیر می‌باشد:

✓ بررسی وضعیت صحت استنادی پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی بر اساس شماره‌های منتشر شده.

- ✓ بررسی وضعیت صحت استنادی مقاله‌های پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی براساس مولفه نوع مدرک استنادی.
- ✓ بررسی صحت استنادی مقاله‌های پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی براساس مولفه زبان مدرک استنادی.
- بر اساس اهداف ذکر شده، پژوهش حاضر قصد دارد به سوال‌های زیر پاسخ دهد:
۱. وضعیت کلی مقالات پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی از لحاظ صحت استنادی چگونه است؟
 ۲. وضعیت صحت استنادی مقالات پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی براساس شماره‌های منتشره چگونه است؟
 ۳. وضعیت صحت استنادی پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی بر اساس مؤلفه نوع مدرک استنادی چگونه است؟
 ۴. وضعیت صحت استنادی مقالات پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی بر اساس مؤلفه زبان مدرک چگونه است؟

پیشینه پژوهش

در مورد صحت استنادی در ایران و زبان فارسی پژوهش‌های مختلفی با عناوین صحت استنادی و درستی نگارش منابع انجام گرفته است. که از آن جمله می‌توان به پژوهش عزیزی، رئیس زاده، زارعی، طریقت صابر و گرز، ۱۳۸۰؛ بهزادی و سنجدی، ۱۳۸۹؛ آزاده، واعظ و قریب، ۱۳۸۸؛ مرادی کیوی، سبحانی، صاحب اختیاری، هاشمی مطلق، کاظم نژاد و همکاران، ۱۳۹۲؛ رحمانی، اصنافی و عرفان‌منش (زودآیند) و رحمانی، ۱۳۹۴ اشاره کرد.

عزیزی، رئیس زاده، زارعی، طریقت صابر و گرز (۱۳۸۰) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که ۷۶ درصد از منابع مقاله‌های منتشر شده در مجلات علوم پزشکی ایران که دارای رتبه علمی- پژوهشی هستند دارای خطای استنادی می‌باشند که ۴۱ درصد از خطاهای خطای بزرگ استنادی بودند و ۶۹ درصد خطای کوچک استنادی.

بهزادی و سنجدی (۱۳۸۹) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که ۵۱/۸٪ از استنادهای مقاله‌های لاتین منتشر شده در فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی سال ۱۳۸۷ دارای خطای استنادی می‌باشند. همچنین بیان کردند که ۳۹٪ از مقالات استنادی فارسی، ۲۸/۵٪ از کتابهای استنادی لاتین و ۴۸٪ از کتاب‌های استنادی فارسی دارای خطای استنادی هستند. همچنین، از نظر آماری، اختلاف معناداری بین میزان اشتباهات صورت گرفته در استنادها بر حسب نوع مدارک مورد استناد وجود نداشت. در کل نتایج پژوهش نشان داد که اشتراک مساعی بین نویسندگان، ویراستاران و داوران و همچنین ارزیابی و بررسی برخی از استنادهای مقاله‌ها به‌عنوان بخشی از فرایند پذیرش مقاله‌ها می‌تواند به رفع این مشکل کمک زیادی کند.

نتایج پژوهش آزاده، واعظ و قریب (۱۳۸۸) نشان داد که از ۳۵۷ مقاله استنادی پایان‌نامه‌های دوره‌های دکترای تخصصی پزشکی تهران ۱۳۶ مورد مطابقت کامل با شیوه‌نامه ونکوور^۱ داشتند و مابقی هر کدام حداقل یک خطای استنادی داشتند.

مرادی کیوی، سبحانی، صاحب اختیاری، هاشمی مطلق، کاظم نژاد و همکاران (۱۳۹۲) نیز در پژوهشی تحت عنوان "بررسی درستی نگارش منابع مقاله‌های چاپ شده در مجله دانشگاه علوم پزشکی گیلان" به بررسی صحت نگارش منابع کلیه مقاله‌های منتشر شده در سال‌های ۸۰-۹۰ مجله دانشگاه علوم پزشکی گیلان پرداخت. از هر مقاله به‌صورت تصادفی سه منبع را مورد بررسی قرار داد، نتایج نشان داد که ۶۰/۲ درصد از منابع دارای خطا بودند. همچنین با جلو رفتن سال‌ها کاهش چشمگیری در تعداد خطاهای استنادی به‌وجود آمده بود.

نتایج پژوهش رحمانی، اصنافی و عرفان‌منش (زودآیند) حاکی از آن بود که ۲۶۲ منبع استنادی مورد بررسی در

1. vancouver

پایان‌نامه‌های دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دارای ۶۶۳ خطای استنادی بودند که بیشترین خطای مربوط به پایان‌نامه‌های استنادی بود. همچنین نتایج پژوهش نشان داد که میان صحت استنادی پایان‌نامه‌های دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی براساس مولفه مقطع تحصیلی و زبان منبع استنادی تفاوت معناداری وجود داشت، اما جنسیت تأثیری در میزان صحت استنادی پایان‌نامه‌ها نداشت.

رحمانی (۱۳۹۴) در پژوهش خود تحت عنوان " بررسی صحت استنادی فصلنامه روان‌شناسی کاربردی" به بررسی صحت استنادی ۱۹ شماره از فصلنامه روان‌شناسی کاربردی پرداخت، او در بخش نتایج پژوهش اعلام کرد که ۷۱/۱۲ درصد از استنادات مورد بررسی فاقد هر گونه خطای استنادی بودند و وضعیت صحت استنادی فصلنامه روان‌شناسی کاربردی نسبت به سایر پژوهش‌های مشابه در ایران و خارج از کشور بهتر است و این به دلیل تأکید فصلنامه بر طبق فرمت بودن مقاله‌های ارسالی به فصلنامه و ویراستاری چندمرحله‌ای است.

طبق پژوهش‌های انجام گرفته در مورد صحت استنادی در ایران مشخص می‌شود که وضعیت استنادات از لحاظ صحت در ارائه اطلاعات و همچنین صحت در نگارش بسیار اندک است، همچنین بررسی پیشینه‌ها به زبان فارسی نشان می‌دهد که با گذشت زمان وضعیت صحت استنادی رو به بهبود بوده است و منابع اطلاعاتی که در سال‌های بعدی مورد بررسی قرار گرفته‌اند خطای استنادی کمتری داشته‌اند.

در خارج از ایران نیز پژوهش‌های متعددی در مورد صحت استنادی انجام گرفته است که از آن جمله می‌توان به پژوهش آسانو، میکاوا، نیشنا، میکاوا و وبارا^۱، ۱۹۹۵؛ نیشنا، آسانو، میکاوا، میکاوا و وبارا^۲، ۱۹۹۵؛ نگان کی، روچ و لاو^۳، ۱۹۹۷؛ تیلور^۴، ۱۹۹۸؛ ناوارو^۵، ۱۹۹۹؛

فتون، برازیری، دسوزا، هاگس و مک شان^۶، ۲۰۰۰؛ اورمن، کامینگس و ویلمس^۷، ۲۰۰۱؛ سایبر^۸، ۲۰۰۱؛ کونر^۹، ۲۰۰۲؛ زیولوسکی و اورمن^{۱۰}، ۲۰۰۲؛ جوسلینگ، کامرون و گیبونس^{۱۱}، ۲۰۰۴؛ آرونسکی، رانسوم و رابینسون و^{۱۲}، ۲۰۰۵؛ باچان، نوریس و کوپر^{۱۳}، ۲۰۰۵؛ ردی^{۱۴} و همکاران، ۲۰۰۸؛ محمد و لاسکین^{۱۵}، ۲۰۰۸؛ ورن و واتسون^{۱۶}، ۲۰۰۹؛ آلبنا، راجگارها، احمد و شیخ^{۱۷}، ۲۰۰۹؛ لاپرستی^{۱۸}، ۲۰۱۰؛ آدیکاری و آچاریا، ۲۰۱۰؛ هاریناریانا، چیکامبانجو و اسانتا راجو، ۲۰۱۱؛ دیویس^{۱۹}، ۲۰۱۲؛ و یوسف گورایا^{۲۰}، ۲۰۱۴ اشاره کرد. در زیر به ارائه برخی از آن

1. Asano, Mikawa, Nishina, Maekawa & Obara
2. Nishina, Asano, Mikawa, Maekawa & Obara
3. Ngan Kee, Roach & Lau
4. Taylor
5. Navarro
6. Fenton, Brazier, De Souza, Hughes & McShane
7. Oermann, Cummings & Wilmes
8. Siebers
9. Connor
10. Ziolkowski and Oerman
11. Gosling, Cameron & Gibbons
12. Aronsky, Ransom & Kevin Robinson
13. Buchan, Norris & Kuper
14. Reddy
15. Mohammad and Laskin
16. Oren & Watson
17. Al-Benna, Rajgarhia, Ahmed, & Sheikh
18. Robert Lopresti
19. Davies
20. Yousuf Guraya

باچان، نوریس و کوپر (۲۰۰۵) به بررسی خطاهای استنادی و خطاهای نقل قولی ۱۰ مجله حوزه چشم پزشکی در سال ۲۰۰۳ پرداختند، نتایج پژوهش نشان داد که بیشترین میزان خطاها به‌عنوان مقاله اختصاص داشت و بعد از آن بیشترین خطاها مربوط به فیلد پدید آور بود. در این بررسی میزان خطاهای استنادی ژورنال‌ها در مقایسه با یکدیگر تفاوت چشمگیری را نشان داد (۰٪-۳۵٪) اما در زمینه صحت نقل قولی تفاوت چشمگیری مشاهده نشد. نتایج پژوهش ردی و همکاران (۲۰۰۸) با عنوان "مطالعه خطاهای استنادی و نقل قولی مجلات حوزه جراحی عمومی" نشان داد که خطاهای استنادی و نقل قولی مجلات حوزه جراحی عمومی برابر با ۱۱/۱ درصد از کل نقل قول‌های مورد بررسی بود.

محمد و لاسکین (۲۰۰۸) صحت استنادهای ۵ مجله جراحی فک و صورت سال ۲۰۰۵ را تحت بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش نشان داد که ۲۱ درصد از خطاهای استنادی ثبت شده، خطای استنادی بزرگ بودند. همچنین رتبه نویسنده و زبان در میزان خطاهای استنادی تأثیری نداشت.

نتایج مطالعه صحت استنادی ورن و واتسون (۲۰۰۹) حاکی از میانگین خطاهای استنادی ۱۵ درصد است. این پژوهشگران در بررسی خود، به‌مطالعه نقش مؤثر کتابداران در کاهش میزان این نوع خطاها نیز پرداخته‌اند، چنانکه انتشارات الزویر با بهره‌گیری از کتابداران متخصص در بررسی استنادهای مقالات مورد پذیرش، وضعیت بهتری نسبت به دو ناشر دیگر (بلاک ویل^۱ و ویلیام و یلکینز^۲) دارد.

نتایج پژوهش آلبن، راجگارها، احمد و شیخ (۲۰۰۹) حاکی از پایین بودن میزان خطاها (۷/۱۳٪) چه در صحت استنادی و چه صحت نقل قولی بود. آن‌ها دلیل پایین بودن میزان خطاها را انجام مراحل مرور و ویراستاری و بررسی استنادها پیش از انتشار عنوان کردند.

لاپرستی (۲۰۱۰) به‌بررسی استنادهای ۵ مجله حوزه علوم محیطی پرداخت. نتایج پژوهش نشان داد که ۲۴/۴۱ درصد از ۲۶۵۰ استناد مورد بررسی دارای خطای استنادی بود، که بیشترین خطاها مربوط به فیلد^۳ پدیدآور بود. همچنین مجله کانسرویشن بیولوژی^۴ کمترین خطای استنادی و مجله کلایمت چینج^۵ دارای بیشترین خطای استنادی بود.

آدیکاری و آچاریا (۲۰۱۰) در پژوهشی تحت عنوان "بررسی صحت منابع مجلات حوزه پزشکی در کشور نپال" به‌بررسی صحت منابع مجله‌های مختلف در حوزه پزشکی کشور نپال پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که ۳۳/۳ درصد از منابع مجله‌های حوزه کودکان اجتماعی، ۴۳/۳ درصد منابع مجلات حوزه زنان و زایمان و ۵۰ درصد منابع حوزه چشم پزشکی دارای خطا بودند، همچنین بیان کردند که بیشترین خطای استنادی در هر سه حوزه مربوط به عنوان مجله و نام نویسنده بود.

هاریناریانا، چیکامبانجو و اسانتا راجو (۲۰۱۱) به بررسی صحت استنادی پایان‌نامه‌های حوزه روان‌شناسی پرداختند، نتایج نشان داد که ۳۹/۵۴ درصد از خطاهای استنادی خطای بزرگ استنادی بودند. ۲۱/۷۷ درصد از خطاها مربوط به نام نویسنده بود، ۳۷/۹۳ درصد از خطاها مربوط به عنوان، ۵/۷۶ درصد خطاها مربوط به شماره جلد و ۱/۱۵ درصد خطاها مربوط به دوره بوده است. همچنین ۳۷/۶۶ درصد خطاها مربوط به سال نشر و ۶۲/۳۳ درصد از خطاها مربوط به شماره صفحه بود.

1. Black Well
2. Lippincott Williams and Wilkins
3. Fild
4. Conservation Biology
5. Climatic Change

دیویس (۲۰۱۲) با بررسی صحت استنادی مجلاتی که در سال ۲۰۰۷ منتشر شده بودند به این نتیجه دست یافت که ۴۹/۱ درصد از منابع دارای خطا بودند، که ۵۶ درصد از خطاها مربوط به فیلد نویسنده، ۲۲ درصد مربوط به شماره صفحه، عنوان مجله ۱۵ درصد، شماره درصد ۳ درصد، سال انتشار ۲ درصد و ۲ درصد خطاها مربوط به عنوان بود. یوسف گورایا (۲۰۱۴) نیز در پژوهشی تحت عنوان "بررسی صحت استنادی مجلات علمی: نمونه موردی ۴۵۰ استناد از مجلات حوزه پزشکی" به این نتیجه دست یافت که ۴۵۰ استناد مورد بررسی دارای ۱۸ درصد خطا بودند که ۳۳ درصد خطای بزرگ و ۴۸ درصد خطای کوچک استنادی بودند، که بیشترین خطاهای بزرگ مربوط به فیلد نویسنده بود و همچنین میزان خطاهای استنادی منابع مربوط به سال ۲۰۱۱ برابر با ۹۰ درصد و میزان خطاهای استنادی منابع در سال ۲۰۰۵ برابر ۷۰/۶ درصد بود. یعنی وضعیت صحت استنادی در سال ۲۰۱۱ به مقدار ۱۹/۶ درصد بهتر از سال ۲۰۰۵ بود.

از بررسی پیشینه های پژوهش مشخص می شود که موضوع صحت استنادی، افزون بر بحث تبادل استناد مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. به این معنا که اکثر پژوهش ها نشان داده اند که درصد بالایی از پژوهشگران در استنادها مقالات یا پایان نامه های خود دارای خطاهای مختلف استنادی هستند.

در پژوهش حاضر نیز، با استفاده از روش تحلیل استنادی مقالات منتشر شده در پژوهش نامه کتابداری و اطلاع رسانی در سال های ۱۳۹۰-۱۳۹۴ به منظور بررسی صحت استنادی مورد بررسی قرار گرفتند، علت انتخاب سال های مورد نظر این است که با توجه به قانون جدید دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی دانشگاه فردوسی مشهد پژوهش نامه کتابداری و اطلاع رسانی از سال ۱۳۹۰ از فصلنامه علوم تربیتی جدا شد و خود به صورت مستقل منتشر می شود. بنابراین مقالاتی که بعد از انتشار پژوهش نامه تحت عنوان پژوهش نامه کتابداری و اطلاع رسانی بود، مورد بررسی قرار گرفتند. با توجه به اینکه مقالات منتشر شده در فصلنامه شماره ۸ (سال چهارم، شماره دوم) به شیوه فینگلیش استناددهی شده بودند و امکان جستجو و بازیابی منابع فارسی به شکل فینگلیش در پایگاه های اطلاعاتی وجود نداشت مورد بررسی قرار نگرفت.

روش شناسی پژوهش

روش پژوهش به صورت تحلیلی پیمایشی است، جامعه آماری پژوهش شامل تمام مقالات منتشر شده در پژوهش نامه کتابداری و اطلاع رسانی طی سال های ۱۳۹۰-۱۳۹۴ (شماره های ۱-۸) به تعداد ۹۶ مقاله بود، اما با توجه به این که استنادات مقالات شماره ۸ (سال ۴، شماره ۲) لاتین بودند و امکان بازیابیشان وجود نداشت مقالات شماره ۸ مورد تحلیل استنادی قرار نگرفتند. پس عملاً شماره های ۱-۷ مورد بررسی قرار گرفت، تعداد کل مقالات ۷ شماره فصلنامه ۸۴ مقاله بود، برای سنجش تعداد استنادهای جامعه پژوهش از روش شمارش استنادی استفاده شد، برای این کار همه استنادهای ۸۴ مقاله مورد بررسی شمارش شد که به صورت تقریبی برابر با ۲۵۲۰ استناد بود. طبق جدول مورگان میزان نمونه برابر با ۳۳۳ استناد محاسبه شد. روش نمونه گیری به صورت طبقه ای تصادفی بود، این گونه که با توجه به مولفه های نوع مدرک استنادی، زبان مدرک استنادی و شماره فصلنامه تعداد ۴ استناد از هر مقاله فصلنامه بررسی شد. در هر مقاله استنادهای زیر مورد بررسی قرار گرفتند:

اولین مقاله استنادی فارسی
اولین مقاله استنادی لاتین.

اولین کتاب استنادی فارسی

اولین کتاب استنادی لاتین.

بنابراین از هر مقاله تعداد ۴ استناد مورد بررسی قرار گرفت.

با مطالعه سیاهه‌های واری موجود به زبان فارسی و انگلیسی، همچنین تطبیق آن‌ها با اهداف و سؤال‌های پژوهش، سیاهه استفاده شده توسط آزاده، واعظ و قریب (۱۳۸۸) به عنوان الگو انتخاب شد و سیاهه محقق ساخته‌ای آماده شد. سپس به تأیید تعداد ۶ نفر از اساتید حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی رسید و روایی آن اثبات شد. سیاهه واری مورد نظر شامل چهار بخش ارائه شده در زیر بود:

- اطلاعات مربوط به خود مقاله
- مطابقت استنادها با دستورالعمل فصلنامه علمی پژوهشی روان‌شناسی کاربردی
- نام منبع یا منابع بررسی شده استنادها
- انواع خطاهای استنادی که خود شامل خطاهای کوچک و خطاهای بزرگ است بود.

در این مطالعه از روش‌های آمار توصیفی، شامل فراوانی، درصد و آمار استنباطی، با استفاده از آزمون من ویتنی و تحلیل واریانس در تجزیه و تحلیل داده‌های مربوط به فرضیه‌های پژوهش استفاده شد. برنامه مورد استفاده جهت تجزیه و تحلیل آماری، نرم‌افزار آماری SPSS و Excel بود.

شیوه اجرا. روش گردآوری داده‌ها در این بررسی، مشاهده مستقیم بود. در مرحله نخست، تمامی استنادهای منتخب، از پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی، لاتین و موتورهای جستجوی عمومی از نظر وجود یا عدم وجود چنین منبعی مورد جستجو و بررسی قرار گرفت. در مرحله دوم مطالعه، بررسی صحت هر یک از استنادها مطابق با اطلاعات بازیابی شده انجام گرفت.^۱

^۱ عناصر استنادی مورد بررسی در مقالات مشتمل است بر:

۱. نام نویسنده (گان)
۲. سال نشر
۳. عنوان مقاله
۴. عنوان مجله
۵. نام ناشر (کتاب)
۶. محل نشر (کتاب)
۷. شماره جلد
۸. شماره صفحات

انواع خطاهای استنادی بر اساس تقسیم‌بندی کار آزاده، واعظ و قریب (۱۳۸۸) به دو گروه تقسیم شدند. ۱. خطاهای بزرگ- ۲. خطاهای کوچک

الف. خطاهای بزرگ: مشکل جدی در بازیابی مدرک ایجاد می‌کنند یا باعث عدم بازیابی مدرک می‌شوند (به‌عنوان نمونه: نام و آغاز اشتباه نویسندگان، حذف نام نویسندگان، غلط املائی بزرگ در عنوان مقاله، اشتباه املائی در کلمه نوشتن نشریه، سال نشر اشتباه یا حذف آن، حذف دوره یا ذکر اشتباه دوره، ...).

شایان ذکر است که در میزان کل خطاها، در هر عنصر، فقط یک خطای کوچک و یک خطای بزرگ در نظر گرفته خواهد شد، برای نمونه، در عنوان مقاله‌ای وجود همزمان دو خطای " غلط املائی در عنوان مقاله " و " اشتباه بودن علائم استفاده شده " تنها یک خطای کوچک

در مرحله سوم بررسی، خطاهای هر استناد به تفکیک، در سیاهه واریسی تهیه شده ثبت شدند. در این بخش از پژوهش، اگر بخشی از اطلاعات در پایگاه‌های مورد جستجو، مغایر با اصل مقاله‌ها بود در سیاهه واریسی مندرج شد. همزمان با طی مراحل تحقیقی مذکور، هر یک از استنادهای منتخب، از نظر پیروی با شیوه‌نامه موجود فصلنامه، بررسی و خطاهای هر یک از عناصر در بخش اختصاصی به این نوع خطاها در سیاهه واریسی ضبط شد.

یافته‌های پژوهش

از مجموع ۳۳۳ استناد مورد بررسی ۴۰ مقاله یک نوع از انواع مدارک استنادی را نداشتند، بنابراین در کل ۲۹۳ استناد مورد بررسی قرار گرفت، در جدول ۱ به صورت تفصیلی تعداد استنادهای مربوط به هر کدام از منابع اطلاعاتی ذکر شده است.

جدول ۱. تعداد کل استنادهای بررسی شده به تفکیک نوع منبع اطلاعاتی

نوع منبع اطلاعاتی	تعداد استناد فارسی بررسی شده	تعداد استناد لاتین بررسی شده
مقاله استنادی	۷۱	۸۱
کتاب استنادی	۷۱	۷۰

سوال اول. وضعیت مقالات منتشر شده در پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی از لحاظ صحت استنادی چگونه است؟

در بررسی خطاهای استنادی پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی از مجموع ۲۹۳ استناد مورد بررسی ۱۱۸ استناد فاقد هر گونه خطای استنادی بودند (۴۰/۲۷ درصد) و ۱۷۵ استناد (۵۹/۷۳ درصد) دارای حداقل یک خطای استنادی بودند، که در مجموع ۲۶۵ خطای استنادی داشتند یعنی هر استناد ۱/۵۱ خطا داشت. ۲۵ خطا (۹/۴۳ درصد) از کل خطاهای استنادی خطای بزرگ بودند و ۲۴۰ خطا (۹۰/۵۷ درصد)، خطای کوچک استنادی بودند. (جدول ۲)

محاسبه شد.

خطاهای بزرگ استنادی

- ✓ غلط وارد کردن نام پدید آور (ان)
- ✓ غلط بودن اطلاعات مربوط به سال نشر
- ✓ غلط بودن اطلاعات مربوط به عنوان مقاله یا کتاب
- ✓ غلط بودن اطلاعات مربوط به عنوان مجله
- ✓ غلط بودن اطلاعات مربوط به شماره و دوره نشر
- ✓ غلط بودن اطلاعات مربوط به ناشر
- ✓ غلط بودن اطلاعات مربوط به محل نشر

خطاهای کوچک استنادی

- ✓ غلط املائی در فیلدهای مختلف استناد
- ✓ غلط بودن علامت‌های استفاده شده در استناد

جدول ۲. تعداد کل خطاهای استنادی مقالات مورد بررسی

تعداد خطای کوچک	تعداد خطای بزرگ استنادی	تعداد خطای استنادی	مجموع مقالات
۲۴۰	۲۵	۲۶۵	

سوال دوم. وضعیت صحت استنادی مقالات پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی بر اساس مؤلفه نوع مدرک استنادی چگونه است؟

از مجموع ۲۶۵ خطای استنادی موجود ۱۶۹ خطا مربوط به مقاله‌های استنادی بود (۶۳/۷۷ درصد). ۹۶ خطا مربوط به کتاب استنادی بود (۳۶/۲۳ درصد) بود. (جدول ۳) از کل ۱۵۲ مقاله استنادی مورد بررسی ۵۳ مورد (۳۴/۸۶ درصد) فاقد هرگونه خطای استنادی بودند، همچنین از ۱۴۱ کتاب استنادی مورد بررسی ۶۵ مورد (۴۶/۰۹ درصد) فاقد هرگونه خطای استنادی بودند.

جدول ۳. تعداد کل خطاهای استنادی مقالات به تفکیک نوع منبع اطلاعاتی

نوع منبع استنادی	تعداد خطاهای استنادی	تعداد خطاهای بزرگ استنادی	تعداد خطاهای کوچک
مقاله‌ها	۱۶۹	۱۷	۱۵۲
کتاب‌ها	۹۶	۸	۸۸

برای سنجش صحت استنادی پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی براساس مؤلفه نوع مدرک استنادی از آزمون من ویتنی استفاده شد.

جدول ۴. آزمون من ویتنی در مورد بررسی خطاهای استنادی براساس مؤلفه نوع منبع استنادی

خطاهای استنادی	آزمون
۸۴۸۷	من ویتنی
۱۸۴۸۹	ویلکاکسون
-۳	Z
۰/۰۰۱	سطح معناداری

همانطور که از جدول ۴ مشخص است مقدار احتمال در خطاهای استنادی کم‌تر از ۰/۰۵ است، بنابراین بین میانگین خطاهای استنادی مقالات پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی بر اساس مؤلفه نوع مدرک استنادی تفاوت معناداری وجود دارد. لذا برای مشخص کردن اینکه کدام دسته خطای استنادی بیشتری داشته‌اند میانگین خطاهای استنادی هر دو نوع مدرک استنادی مورد بررسی قرار گرفت.

جدول ۵. شاخص‌های توصیفی خطاهای استنادی منابع استنادی مختلف

متغیر	نوع منبع استنادی	تعداد خطای	میانگین
-------	------------------	------------	---------

استنادی			
۱۶۱	۱۵۲	مقاله	خطاهای استنادی بر اساس نوع منبع
۱۳۱	۱۴۱	کتاب	

همانگونه که از جدول ۵ مشخص است مقاله‌های استنادی با میانگین ۶۶ خطای استنادی بیشتری نسبت به کتاب‌های استنادی داشته‌اند.

سوال سوم. وضعیت صحت استنادی مقاله‌های پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع رسانی بر اساس مؤلفه زبان مدرک استنادی چگونه است؟

از کل ۲۹۳ منبع استنادی مورد بررسی ۱۴۲ منبع استنادی فارسی مورد بررسی قرار گرفت که دارای ۱۵۱ خطای استنادی بود، ۱۳ عدد (۸/۶ درصد) از خطاهای استنادی، خطای بزرگ بودند و ۱۳۸ خطای دیگر (۹۱/۴ درصد) خطای کوچک استنادی بودند. همچنین ۱۵۱ منبع استنادی لاتین مورد بررسی قرار گرفت که دارای ۱۱۴ خطای استنادی بود که از این تعداد ۱۲ عدد (۱۰/۵۲ درصد) خطای بزرگ استنادی بودند و ۱۰۲ خطای دیگر (۸۹/۶۸ درصد) خطای کوچک استنادی بودند. (جدول ۶)

جدول ۶. تعداد کل خطاهای استنادی مقاله‌ها به تفکیک زبان منبع

زبان منبع اطلاعاتی	تعداد خطای استنادی	تعداد خطای بزرگ استنادی	تعداد خطای کوچک
فارسی	۱۵۱	۱۳	۱۳۸
لاتین	۱۱۴	۱۲	۱۰۲

برای مشخص کردن اینکه وضعیت استنادی کدام نوع منابع براساس مؤلفه زبان بهتر است از آزمون من ویتنی استفاده شد.

جدول ۷. آزمون من ویتنی در مورد بررسی خطاهای استنادی براساس مؤلفه زبان منبع استنادی

خطاهای استنادی	آزمون
۸۸۲۳	من ویتنی
۲۰۲۹۹	ویلکاکسون
-۲	زد
۰/۰۰۵	سطح معنی داری

همانطور که از جدول ۷ مشخص است مقدار احتمال در خطاهای استنادی برابر با ۰/۰۰۵ است، بنابراین بین میانگین خطاهای استنادی بر اساس زبان مدرک استنادی تفاوت معناداری وجود دارد. لذا برای مشخص کردن اینکه کدام دسته خطای استنادی بیشتری داشته اند میانگین هر دو دسته مورد مقایسه قرار گرفت.

جدول ۸. شاخص‌های توصیفی خطاهای استنادی منابع استنادی مختلف

متغیر	زبان	تعداد	میانگین
خطاهای استنادی بر اساس زبان منبع استنادی	فارسی	۱۱۴	۱۶۰
	لاتین	۱۵۱	۱۳۴

همانگونه که از جدول ۸ مشخص است استنادهای فارسی با میانگین ۱۶۰ خطای استنادی بیشتری داشته‌اند. سوال چهارم، وضعیت صحت استنادی پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی براساس شماره فصلنامه. تعداد ۷ شماره از پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی مورد بررسی قرار گرفت، برای مشخص کردن اینکه کدام شماره از پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی دارای خطای استنادی کمتر هستند. برای مشخص کردن وضعیت از آزمون تحلیل واریانس استفاده شد.

جدول ۹. شاخص‌های توصیفی خطاهای استنادی منابع استنادی مختلف

متغیر	مجموع مربعات	df	سطح معناداری
خطاهای استنادی بر اساس شماره	۱۸/۰۳۵	۶	۰/۰۰۶

همانطور که از جدول ۹ مشخص است مقدار احتمال در خطاهای استنادی برابر با ۰/۰۰۶ است، بنابراین بین میانگین خطاهای استنادی بر اساس شماره تفاوت معناداری وجود دارد. لذا برای مشخص کردن اینکه کدام شماره خطای استنادی بیشتری داشته‌اند میانگین همه شماره‌ها مورد مقایسه قرار گرفت.

جدول ۱۰. جدول مقایسه خطاهای استنادی پایان‌نامه‌ها

شماره فصلنامه	تعداد استنادات مورد بررسی	میانگین وزنی
۱	۴۵	۱۱۶
۲	۴۲	۱۳۷
۳	۴۱	۱۷۴
۴	۴۱	۱۷۱
۵	۴۱	۱۴۱
۶	۴۱	۱۵۷
۷	۴۲	۱۳۳
مجموع	۲۹۳	

همانطور که از جدول ۱۰ مشخص است میانگین وزنی فصلنامه شماره ۳ بیشتر از میانگین وزنی مابقی شماره‌های فصلنامه است پس میزان خطاهای استنادی فصلنامه شماره ۳ بیشتر از سایر شماره‌های فصلنامه است. همچنین فصلنامه شماره ۱ با میانگین وزنی ۱۱۶ خطای استنادی کمتری نسبت به سایر شماره‌های فصلنامه دارد.

بحث و نتیجه گیری

بررسی پژوهش‌های پیشین در حوزه صحت استنادی حاکی از این است که بحث صحت استنادی همواره مورد توجه پژوهشگران داخلی و خارجی بوده است و پژوهش‌های مختلفی در این زمینه انجام گرفته است، اکثر پژوهش‌های انجام گرفته بر اساس کار تیلور ۱۹۸۸ انجام گرفته است، تیلور در پژوهش خود خطاهای استنادی را به دو دسته خطای بزرگ استنادی و خطای کوچک استنادی تقسیم نموده است. خطاهای بزرگ تاثیر جدی در بازیابی منابع استنادی داشت و خطاهای کوچک از لحاظ مطابقت ظاهری با شیوه نامه بود که تاثیری در بازیابی اطلاعات مورد نیاز ندارند. در ایران پژوهش‌هایی تحت عنوان درستی نگارش استنادی و صحت استنادی انجام گرفته است که بیشتر نشان از وضعیت نامناسب استنادات بوده‌اند. نتایج پژوهش عزیزی و همکاران (۷۶ درصد از منابع استنادی مورد بررسی دارای خطا بودند) آزاده، واعظ و قریب (۶۱/۱ درصد از منابع استنادی مورد بررسی دارای خطای استنادی بودند)، بهزادی و سنجی (۵۱/۸٪ خطا در استنادهای مقاله‌های لاتین؛ ۳۹٪ از مقالات استنادی فارسی؛ ۲۸/۵٪ از کتابهای استنادی لاتین و ۴۸٪ از کتاب‌های استنادی فارسی دارای خطای استنادی بودند)، مرادی کیوی (۶۰/۲٪ از منابع استنادی مورد بررسی دارای خطای استنادی بودند) و رحمانی (۲۶۲ استناد مورد بررسی دارای ۶۶۳ خطای استنادی بودند (۲۵۲ درصد)) نشان از تعداد خطاهای استنادی زیاد در پژوهش‌های انجام گرفته در داخل است، نتایج پژوهش حاضر نیز نشان داد که ۵۹/۷۳ درصد از استنادات مورد بررسی دارای حداقل یک خطای استنادی بودند که در قیاس با پژوهش‌های انجام گرفته در داخل وضعیت مطلوبتری را نشان می‌دهد هر چند این تفاوت زیاد محسوس نیست، همچنین نتایج پژوهش حاضر در قیاس با پژوهش‌های انجام گرفته در خارج (نگان کی، ۵۶ درصد؛ تیلور، ۴۵/۸ درصد؛ نیشنا و همکاران، ۳۶ درصد و ۳۸ درصد؛ فتون و همکاران، ۳۷/۵ درصد؛ زیولوسکی و اورمن، ۳۵ درصد؛ لوکیک و همکاران، ۲۷ درصد؛ گوسلینگ و همکاران، ۳۵/۹؛ آسانو و همکاران، ۲۲ درصد؛ کونور، ۲۵/۳ درصد؛ باچان، ۱۶ درصد؛ ورن و واتسون، ۱۵/۹ درصد) وضعیت صحت استنادی نامناسبتری داشت و این ناشی از توجه ویژه مجلات و حوزه پژوهشی خارج از کشور به شیوه استناددهی و صحت استنادی است. یکی از دلایل اصلی وجود خطاهای استنادی مکرر در زبان فارسی نبود یک شیوه استناددهی یکدست و مرتبط با نیازهای زبان فارسی است، تعدد شیوه‌های استناددهی در ایران منجر به افزایش خطاهای استنادی شده است که این موجب سردرگمی هرچه بیشتر پژوهشگران ایرانی در بازیابی اطلاعات مورد نیازشان است.

همچنین پژوهش حاضر به این نتیجه دست یافت که میان صحت استنادی مقالات پژوهشنامه براساس نوع منبع استنادی تفاوت معنادار وجود دارد و کتاب‌های استنادی وضعیت بهتری نسبت به مقالات استنادی داشتند. بیشترین خطای استنادی بازیابی شده در مقالات مربوط به ذکر نکردن دوره یا شماره انتشار مقاله بود، که این می‌تواند به دلیل عدم دسترسی به پایگاه‌های اطلاعاتی خارجی و نمایه نشدن مقالات مجلات داخلی در پایگاه‌های اطلاعاتی باشد، یعنی اینگونه دسترسی به اطلاعات کامل منابع سخت شده است و به این خاطر در بخش شماره و دوره انتشار برخی از منابع ناقص بودند یا اطلاعات اشتباهی داشتند.

نتیجه دیگری که از پژوهش حاضر به دست آمد این بود که میان صحت استنادی مقالات پژوهشنامه کتابداری و اطلاع رسانی و زبان مدرک استنادی تفاوت معنادار وجود داشت و منابع استنادی لاتین وضعیت بهتری نسبت به منابع استنادی فارسی داشتند، علت اصلی این اتفاق می‌تواند نمایه شدن مقالات خارجی در پایگاه‌های معتبر و قابلیت بازیابی بهتر و راحت تر آن باشد که این خود موجب دسترسی بهتر به اطلاعات کامل منابع استنادی را فراهم می‌سازد. در سوال چهارم پژوهش وضعیت صحت استنادی مقاله‌های پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع رسانی براساس شماره‌های منتشره سنجیده شد که نتایج نشان داد، فصلنامه شماره اول وضعیت بهتری نسبت به سایر فصلنامه‌ها داشته است که

این نتیجه با نتایج سایر پژوهش‌های انجام گرفته در زمینه صحت استنادی مخالف است، در پژوهش‌های دیگر هرچه از زمان فعالیت نشریه بیشتر سپری شده است وضعیت صحت استنادی آن بهتر شده است اما در پژوهش حاضر روند خاصی حاکم نیست و فصلنامه شماره ۱ وضعیت بهتری نسبت به سایر شماره‌ها داشته است. که این اختلاف با نتایج سایر پژوهش‌ها می‌تواند به دلیل الزامات معاونت پژوهشی فصلنامه به یکدست کردن شیوه‌های استناددهی در دانشگاه باشد.

منابع

- آزاده، فریدون، واعظ، ریحانه، و قریب، میترا. (۱۳۸۸). بررسی وضعیت صحت مقالات استنادی پایان‌نامه‌های دوره‌های دکتری تخصصی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران. دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران. *بیاورد سلامت*، ۳(۱ و ۲)، ۹-۱۷.
- پائو، میراندا لی. (۱۳۷۹). *مفاهیم بازیابی اطلاعات*. ترجمه اسدالله آزاد و رحمت‌الله فتاحی. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.
- تصویری قمصری، فاطمه، و جهان‌نما، محمدرضا. (۱۳۸۵). تحلیل استنادی پایان‌نامه‌های پژوهشگران پژوهشکده مهندسی جهاد کشاورزی. *فصلنامه کتاب*، ۹۹-۷۵.
- حری، عباس. (۱۳۷۲). *اهمیت اطلاعاتی پایان‌نامه‌ها در مروری بر اطلاعات و اطلاع رسانی*. تهران: هیات امنای کتابخانه‌های عمومی کشور، ۲۲۸-۲۲۳.
- حری، عباس. (۱۳۷۶). اهمیت و ضرورت به‌کارگیری منابع خارجی در تحقیقات کشور. *فصلنامه کتاب*، ۸(۴)، ۷-۱۲.
- حقیقی، محمود. (۱۳۸۱). کاربرد استناد در نگارش‌های علمی. *مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران*، ۳۲(۲)، ۲۱۵-۲۳۲.
- سلطانی، پوری، و راستین، فروردین. (۱۳۷۹). *دانشنامه کتابداری و اطلاع رسانی، فارسی انگلیسی و انگلیسی به فارسی*. تهران: فرهنگ معاصر، ص. ۸۱.
- فرج‌پهلوی، عبدالحسین، و زمانی، مریم. (۱۳۸۹). تحلیل استنادی ماخذ پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد حوزه شیمی دانشگاه شهید چمران اهواز و دانشگاه شیراز در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۸۷. *فصلنامه دانش‌شناسی*، ۳(۱۱)، ۷۷-۱۰۱.
- عزیزی، فریدون، رئیس زاده، فرید، زارعی، شبنم، طریقت، صابر، گلبرگ، و گرزن، رضا. (۱۳۸۰). بررسی کیفیت ذکر منابع در مقالات پژوهشی مجلات علمی-پژوهشی در جمهوری اسلامی ایران. *پژوهش در پزشکی (مجله پژوهشی دانشکده پزشکی)*، ۲۵(۴)، ۲۴۹-۲۵۵.
- Al-Benna, S., Rajgarhia, P., Ahmed, S., & Sheikh, Z. (2009). Accuracy of references in burns journals. *Burns*, 35(5), 677-680.
- Asano, M., Mikawa, K., Nishina, K., Maekawa, N., & Obara, H. (1995). Improvement of the accuracy of references in the Canadian Journal of Anaesthesia. *Canadian journal of anaesthesia*, 42(5 Pt 1), 370-372.
- Fenton, J. E., Brazier, H., De Souza, A., Hughes, J. P., & McShane, D. P. (2000). The accuracy of citation and quotation in otolaryngology/head and neck surgery journals. *Clinical otolaryngology and allied sciences*, 25(1), 40-44.

- Gosling, C. M., Cameron, M., & Gibbons, P. F. (2004). Referencing and quotation accuracy in four manual therapy journals. *Manual therapy*, 9(1), 36-
- Davies, k. (2012). Reference accuracy in library and information science journals, *Aslib Proceedings: New Information Perspectives*, 64(1): 373-387. Available at: www.emeraldinsight.com/0001-253X.htm
- Yousuf Guraya, S. (2014). Accuracy of references in scholarly journals: an analysis of 450 references in ten biomedical journals, *European Science Editing*, (4) 40, p88-90.
- Lopresti, Robert (2010). Citation accuracy in environmental science journals. Akade'miai Kiado, Budapest.
- Lukić, I. K., Lukić, A., Glunčić, V., Katavić, V., Vucenik, V., & Marusić, A. (2004). Citation and quotation accuracy in three anatomy journals. *Clinical anatomy: official journal of the American Association of Clinical Anatomists & the British Association of Clinical Anatomists.*, 17(7), 534-539.
- Mohammad, A. E., & Laskin, D. M. (2008). Citation accuracy in the oral and maxillofacial surgery literature. *Journal of maxillofacial and oral surgery*, 66(1), 3-6.
- Ngan Kee, W. D., Roach, V. J., & Lau, T. K. (1997). The accuracy of references in the Hong Kong Medical Journal. *Hong Kong medical journal*, 3(4), 377-380.
- Nishina, K., Asano, M., Mikawa, K., Maekawa, N., & Obara, H. (1995). Accuracy of references in Anesthesia & Analgesia does not improve. *Anesthesia and analgesia*, 80(3), 641-642.
- O'Connor, A. E. (2002). A review of the accuracy of references in the journal Emergency Medicine. *Emergency medicine*, 14(2), 139-141.
- Oermann, M. H., & Ziolkowski, L. D. (2002). Accuracy of references in three critical care nursing journals. *Journal of perianesthesia nursing*, 17(2), 78-83.
- Oermann, M. H., Cummings, S. L., & Wilmes, N. A. (2001). Accuracy of references in four pediatric nursing journals. *Journal of pediatric nursing*, 16(4), 263-268.
- Oren, G., & Watson, M. (2009). Accuracy of references in the ophthalmic literature. *Journal of the Medical Library Association: JMLA*, 97(2), 142-145.
- Reddy, M. S., Srinivas, S., Sabanayagam, N., & Balasubramanian, S. P. (2008). Accuracy of references in general surgical journals--an old problem revisited. *The surgeon: journal of the Royal Colleges of Surgeons of Edinburgh and Ireland*, 6(2), 71-75.
- Siebers, R. (2001). How accurate are references in clinical chemistry? *Clinical chemistry*, 47(3), 606-607.
- Taylor, M. K. (1998). The practical effects of errors in reference lists in nursing research journals. *Nursing research*, 47(5), 300-303.